

Vil Norgespris være i strid med EØS-avtalen?

26. mai 2025

Innhold og agenda

Innledning

- Bakgrunn og forutsetninger
- EØS-rettslige problemstillinger
- Energidepartementets syn

Statsstøtteregelverket – Artikkel 61(1) EØS

- Innføring
- Indirekte statsstøtte
- Vil Norgespris innebære ulovlig statsstøtte?

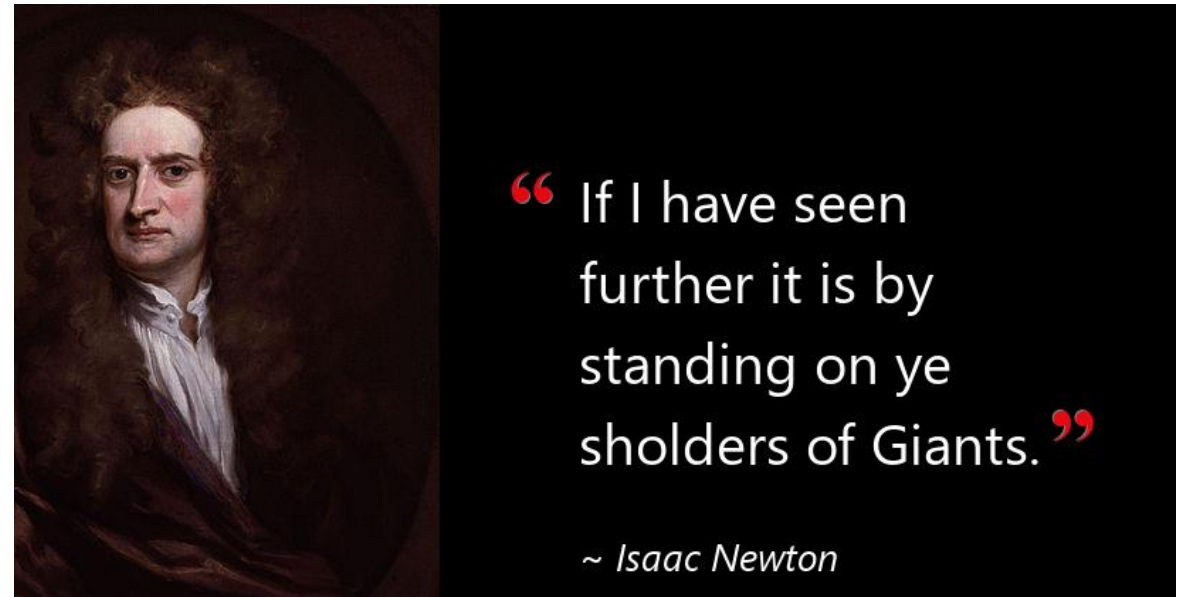
EUs (EØS') regulering av kraftmarkedet – Direktiv 2009/72

- Innføring
- Handlingsrommet for inngrep i kraftmarkedet
- Vil Norgespris utgjøre et ulovlig inngrep i kraftmarkedet?

Konklusjon

Virkningene til Norgespris er avgjørende for vår vurdering

- (EØS-)rettslige vurderinger er ofte i stor grad avhengig av faktum, og særlig virkninger av tiltak
- Norgespris er ment å gi befolkningen forutsigbare og stabile strømpriser – men kan ha mange, ulike **bivirkninger**
- Basert på *andres vurderinger av mulige virkninger*, legger vi til grunn at Norgespris vil føre til:
 - **Økt strømforbruk**
 - **Høyere og mer volatile priser** kraftpriser
 - Høyere priser for næringslivet og naboland
 - Høyere inntekter for (regulerbar) kraftproduksjon
 - Svakere **insentiver** til å spare/flytte kraftforbruk
 - Energieffektivisering og bruk av andre energikilder mindre lønnsomt
 - Salg av varmepumper, vedovner osv. påvirkes
 - Uheldige **fordelingsvirkninger**
 - Kostnader for nettselskaper som dekkes gjennom nettleie

Norgespris' virkninger reiser flere EØS-rettslige problemstillinger

«Formålet til tredje elektrisitetsdirektiv er å legge til rette for fri konkurranse i markedet. Statlige inngrep som påvirker prisdannelse i kraftmarkedet er i utgangspunktet ikke er tillatt.»

«Norgespris kan anses for å være indirekte statsstøtte, især til (fleksibel) vannkraftproduksjon, som vil kunne selge kraften sin til en enda høyere pris når det er lite vind og sol.»

Norgespris kan være i strid med EØS-avtalen

Energidepartementet: Norgespris er EØS-rettslig uproblematisk

Prop. 148 L:

- **Pkt. 3.3.1.5:** 325 ord, 2127 tegn
- **Norgespris ligner på strømstønadens ordning**
- **Utgjør ikke statsstøtte**
 - Fordelen tilfaller husholdningskunder, ikke foretak
 - Også fjernvarmekunder kan få Norgespris
- **Strider ikke mot Direktiv 2009/72**
 - Griper ikke inn i engros- eller sluttbrukermarked, og er dermed ikke et statlig inngrep
 - Ikke en hindring for et konkurransebasert kraftmarked

Kort om statsstøtteregelverket

- Statsstøtteren er en del av EØS-avtalens konkurranserettsregler; regulerer det offentliges rett til å yte økonomisk støtte til ulike typer formål
- Begrepet «statsstøtte» i EØS-avtalens artikkel 61(1) omfatter i utgangspunktet alle **offentlig finansierte** tiltak som tilfører **foretak eller deler av næringslivet** en **økonomisk fordel**
- Statsstøtte er (prinsipielt) forbudt
- Hovedregelen er at ESA må ha godkjent støtten før det er tillatt å gjennomføre tiltaket
 - Brudd på statsstøttereglene kan håndheves av ESA og nasjonale domstoler
- Ulovlig støtte kan kreves tilbakeført, med tillegg av rentes rente
 - Brudd på statsstøttereglene medfører dermed økonomisk eksponering for støttemottakeren

Forbrukerstøtte kan være (indirekte) statsstøtte til foretak/bransjer

- Støtte til privatpersoner faller som regel ikke under statsstøtteregelverket – og (stats)støtte har nesten alltid økonomiske effekter («secondary effects») for andre enn støttemottakeren
- Dersom indirekte økonomiske fordeler tilfaller en identifiserbar gruppe av foretak eller bransjer, til ugunst for konkurrerende aktører, foretak eller bransjer, kan det likevel foreligge indirekte statsstøtte
- EU-domstolen i *Mediaset*: *a national measure which discriminates between undertakings, in the sense that it is liable to place some of them at an advantage compared with others, is to be regarded as [...] State aid [...] That is the case, for instance, where a measure subsidises the purchase by consumers of a product which is used by an undertaking for the provision of a service while the purchase of the product used by another undertaking for the provision of a similar service is not subsidized.*
- **Eksempler:**
 - **MVA-fritak for el-biler**
 - **Investeringsstøtte i landbruk dersom tre brukes som byggemateriale**
 - **Ladeinfrastruktur for ikke-fossile drivstoffer:** *can stimulate the demand for zero/low emission vehicles, vessels and other machinery, eventually benefitting their respective manufacturers, as well as undertakings operating in the sectors related to the supply chain of alternative fuels infrastructure, compared to a reference situation in which no such aid would be granted.*

Kan Norgespris innebære indirekte statsstøtte?

- Større/flere prissvingninger vil kunne være en fordel for produksjon av regulerbar kraft
 - Lavere inntekter for vind- og solkraft?
- Forskjellsbehandling i varme/energimarkedet?
 - EU-Kommisjonen i *Tackling rising energy prices: a toolbox for action and support*: «measures of a general nature, **equally helping all energy consumers**, do not constitute State aid»
 - «Lovforslaget om Norgespris innebærer også at fjernvarmekundene skal få tilsvarende mulighet til å velge Norgespris som strømkundene»
 - ESA-vedtak om støtte til alternative oppvarmingsløsninger:
«measure creates an **incentive for consumers to switch from traditional electric heating to alternative heating systems**. A higher demand from consumers can result in higher profits for these kinds of technologies which provides an advantage to the undertakings active in the sector of the technologies covered by the scheme in comparison with other undertakings»

Kort om EUs (EØS') regulering av kraftmarkedet

Kraftmarkedet, og særlig salg av kraft, ble liberalisert i EU gjennom en serie av lovgivningspakker kjent som energimarkedspakkene

- Den første energimarkedspakken, vedtatt i 1996, introduserte grunnleggende prinsipper for konkurranse i kraftmarkedet
 - **Rasjonale: Konkurranse er bra for konsumenter og innovasjon**
- Den andre energimarkedspakken kom i 2003, og styrket konkurransen ytterligere: Kraftsalg skulle skje i et liberalisert marked gjennom konkurranse mellom ulike aktører; skille mellom kraftsalg og nettvirksomhet («unbundling»)
- Den tredje energimarkedspakken, vedtatt i 2009, er den siste «pakken» som er innlemmet i EØS-avtalen og gjelder for Norge, deriblant **direktiv 2009/72** (tredje elmarkedsdirektiv)
- Dette direktivet inneholder de mest sentrale EØS-rettslige bestemmelsene om reguleringen av kraftmarkedet

Statlige inngrep i kraftmarked må oppfylle tre vilkår for å være forenlig med Direktiv 2009/72

- EU-domstolen, C-265/08:

*«Although it is not explicitly stated in that provision - or, for that matter, in the other provisions of the Directive - that the **price [...] must be determined solely by the operation of supply and demand**, that requirement follows from the very purpose and general scheme of the Directive»*

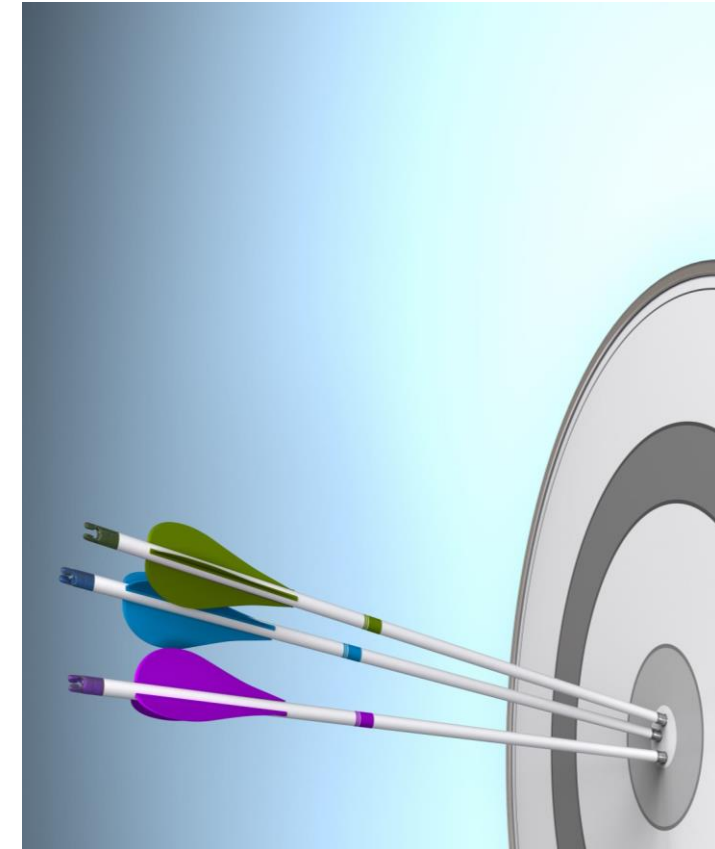
- EU-domstolen, C-683/19:

*«It is clear from the settled case-law of the Court that, although **State intervention in the fixing of electricity prices** constitutes an obstacle to the achievement of a competitive electricity market, that intervention may nonetheless be accepted within the framework of Directive 2009/72 if **three conditions** are satisfied.*

First,** that intervention **must pursue an objective of general economic interest,

***second,** it must comply with the **principle of proportionality** and,*

***third,** the public service obligations that it lays down must be **clearly defined, transparent, non-discriminatory and verifiable**, and guarantee equality of access for EU electricity undertakings to national consumers*

Er Norgespris i samsvar med rettspraksisen?

1. Statlig inngrep?

- Påvirker både priser i sluttbruker- og engrosmarked
 - Fastpriskontrakter i sluttbrukermarked tilbys ikke lenger
- Rettspraksis gjelder ikke kun ren prisregulering, men også andre tiltak i sluttbrukermarkedet (f. eks. rabatter for sårbare husholdninger)
- Er ikke Norgespris en form av prisregulering uansett?

2. Allmenn økonomisk interesse?

- Harmoner dårlig med klima- og sosialpolitiske målsetninger i både EU/EØS og Norge; kan et slik inngrep rettferdiggjøres i lys av dagens kraftpriser, og for landets mest ressurssterke (hytteeiere)?

3. Forholdsmessig – egnet og nødvendig?

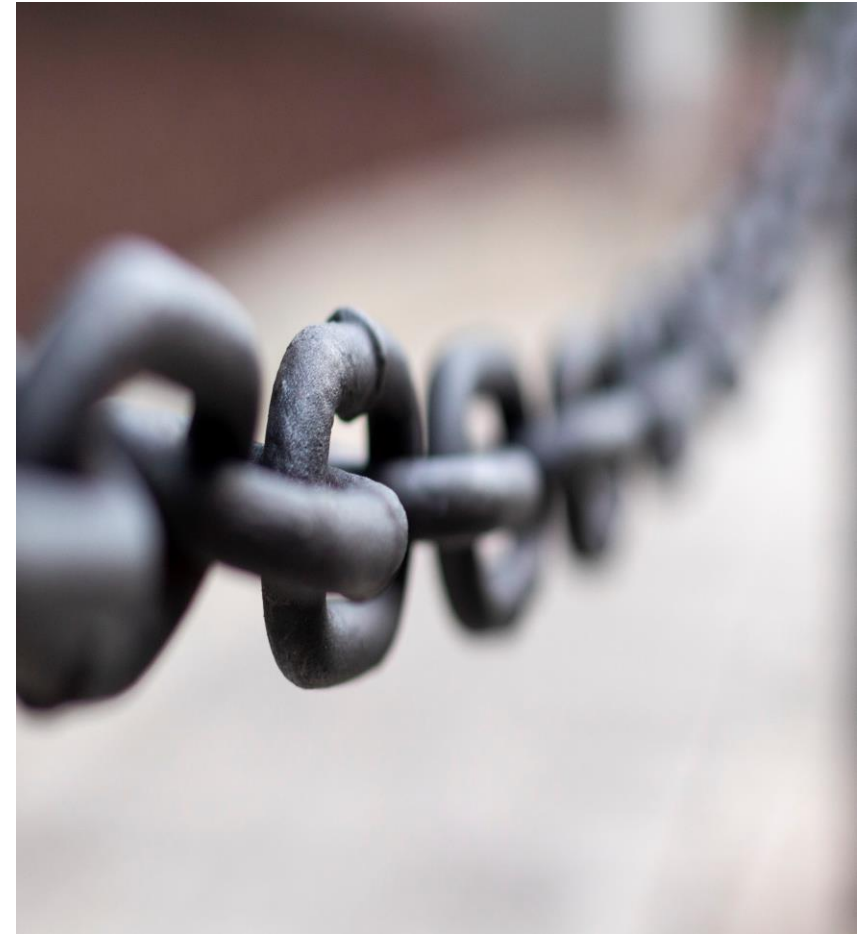
- Det finnes mindre inngripende alternativer som forbruksuavhengig pengestøtte
- Uklart samsvar mellom mål og middel, se ovenfor

4. Ikke-diskriminerende?

- Betaler alle nettkunder nettselskapene administrasjonskostnader gjennom nettleien?

Kan nettselskaper drive med annet enn nettvirksomhet?

- Direktiv 2009/72 inneholder også et krav om skille mellom nettvirksomhet og andre aktiviteter, særlig kraftsalg
 - Article 26(1) *“Where the distribution system operator is part of a vertically integrated undertaking, it shall be independent in terms of legal form, organisation, and decision-making from **other non-distribution activities**.*
 - *Distribution = the transport of electricity on high-voltage, medium-voltage and low-voltage distribution systems with a view to its delivery to customers, but does not include supply”*
- Norgespris administreres av nettselskapene, og kan ikke anses som nettvirksomhet

Konklusjon

- Norgespris utfordrer sentrale bestemmelser i EØS-avtalen
- Innføring av Norgespris vil dermed innebære en ikke ubetydelig EØS-rettslig risiko
- Det mulige bruddet av statsstøtteregelverket vil i tillegg medføre en økonomisk eksponering av mange aktører i kraftbransjen
- «Hvorfor regjeringen satser på en EØS-rettslig sett risikabelt ordning, istedenfor å benytte seg av «gryteklare» og opplagt EØS-konforme mekanismer, er (fortsatt!) vanskelig å forstå»

Dette bildet av Ukjent forfatter er lisensiert under CC BY-SA